Kansalaisten oikeusturvan parantaminen digitalisaation avulla

Kehitysohjelma 2021-2028

DIGI- JA VÄESTÖTIETO-VIRASTO

Oikeusturvaohjelma

- Digi- ja väestötietovirasto on keväällä 2021 esittänyt valtiovarainministeriölle suunnitelman kehitysohjelmasta, jonka keskeisenä strategisena tavoitteena on **kansalaisten oikeusturvan vahvistaminen** digitalisaation avulla.
  - Tasapuolisemmat mahdollisuudet sähköiseen asiointiin (mm. puolesta asiointi)
  - Väestön vanhenemisesta aiheutuva asiointitarpeen kasvu erityisesti edunvalvonta- sekä perhe- ja perintöoikeudellisissa asioissa

- V. 2021-2028
- Yht. 35 M€
- Osa ohjelmaan sisältyvistä asioista edellyttävät säädösmuutoksia; alussa keskityttäisiin asioihin, jotka eivät vaadi säädösmuutoksia

Kehitysohjelman alustava vaiheistus 2021-2028

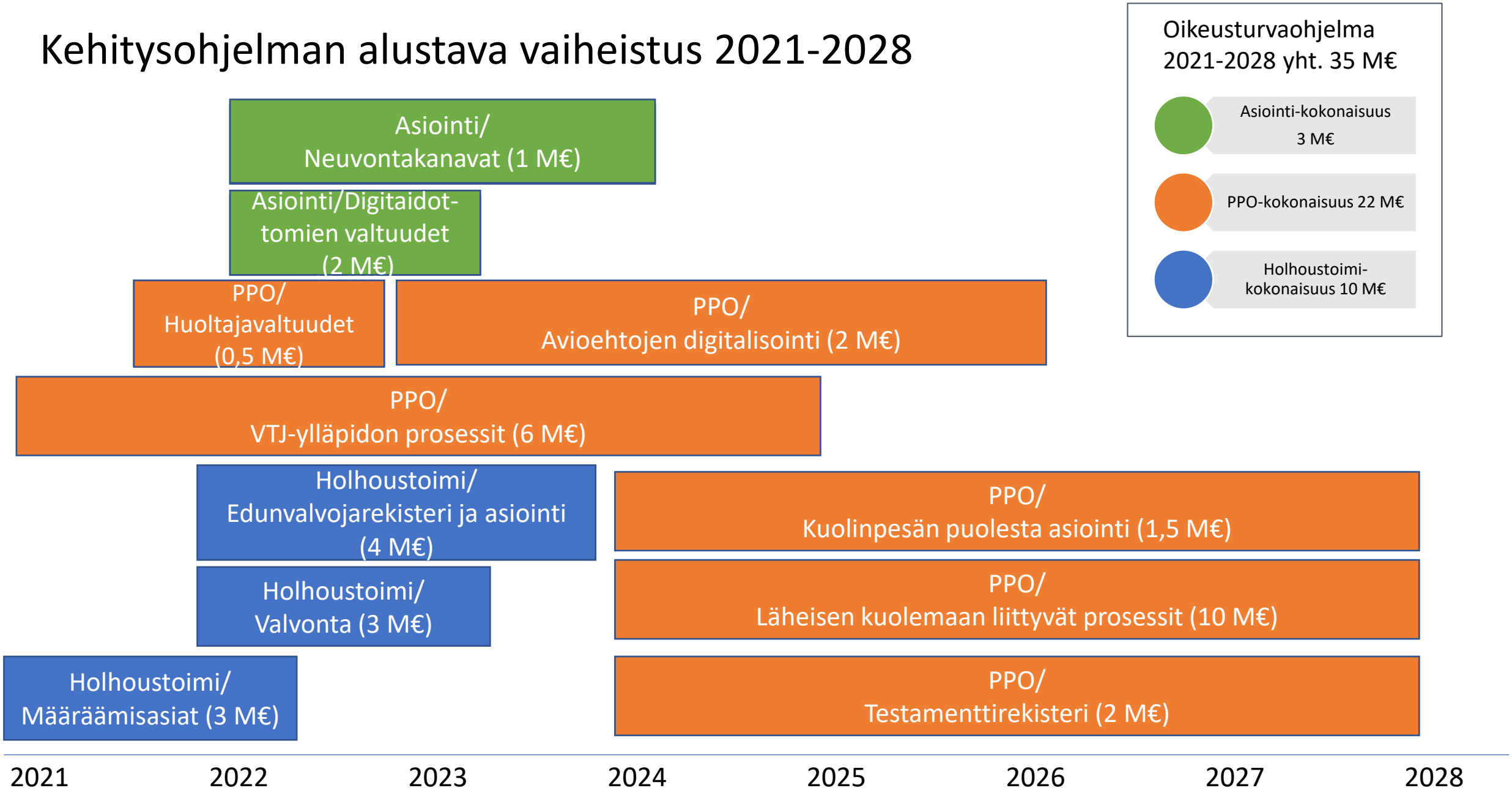

Oikeusturvaohjelman kokonaisuudet

Holhous-toimi

- Edunvalvontaan määräämiseen ja edunvalvontavaltuutuksen vahvistamiseen liittyvien asiointikanavien ja asianhallinnan kokonaisvaltainen sähköistäminen
- Edunvalvonnan aikaisten asiointikanavaien ja asianhallinnan kokonaisvaltainen sähköistäminen
- Edunvalvontarekisterin perustaminen ja siihen liittyvän rekisteripohjaisen puolesta asioinnin toteutus

Perhe- ja perintöoikeus sekä oikeusturvaan vaikuttavien väestötietojärjestelmän tietojen ylläpito

- VTJ:n prosessien digitalisointi
- Testamentti-rekisteri
- Sähköisen asioinnin mahdollistaminen kaikille huoltajille
- Läheisen kuolemaan liittyvien prosessien digitalisointi
- Kuolinpesän sähköisen asioinnin mahdollistaminen
- Avioehtojen digitalisointi

Muut oikeusturvaan ja sujuvaan asiointiin liittyvät palvelut

- Sähköisen puolesta asioinnin mahdollistaminen digitaidottomille
- Asiakasneuvontakanavien sähköistäminen ja automatisointi

Holhoustoimen prosessien digitalisointi

Hyödyt oikeusturvan kannalta

- Joutuisat käsittely- ja ratkaisuajat pienentävät riskiä,
  - että päämiehen taloudellinen asema tai terveys ehtii vaarantua,
  - että omaisuuden hoidossa olevat puutteet tai väärinkäytökset jäävät havaitsematta ajoissa tai
  - että taloudellisesti merkittävät oikeustoimet jäävät kokonaan toteutumatta tai toteutuvat huonoilla ehdoilla, josta syntyy päämiehelle tai muille toimijoille haittaa tai taloudellisesta menetystä.
- Edunvalvontarekisteri mahdollistaa sähköisen asioinnin Valtuudet-palvelun avulla edunvalvojille heti edunvalvontapäätöksen jälkeen ja siten parantaa huomattavasti kansalaisten oikeusturvaa.

Kustannushyödyt

- Edunvalvonnan palveluiden tarve kasvaa ja mikäli työmäärää ei pystytä pienentämään digitalisaation avulla, tarvitaan noin 10 htv:n (= 640 00 €) verran lisäresurssia vuosittain.
- Toteutus nopeuttaa asioiden käsittelyä ja vähentää samalla kanteluiden ja niistä mahdollisesti seuraavien korvausvaatimusten todennäköisyyttä.
- Jos edunvalvojien sähköinen asiointi toteutetaan jo olemassa olevan Valtuuksien virkailijatoiminnallisuuden kautta, tarvitaan noin 21 htv:n (= 1 000 000 €) kertainvestointi sekä 6 htv:n (=300 000 €) pysyvää lisäresurssia vuosittain. Lisäksi manuaalinen prosessi lisäisi edunvalvojien digituen ja neuvonnan tarvetta.
- Edunvalvontarekisterin hyödyt syntyvät kaikille Suomi.fi-Valtuuksia hyödyntäville viranomaisille (ja myös yksityisille toimijoille), jotka voivat mahdollistaa edunvalvojien sähköisen asioinnin omissa palveluissaan.

Väestötietojärjestelmän ylläpidon prosessien digitalisointi

Hyödyt oikeusturvan kannalta

- Väestötietojärjestelmän tietojen ajantasaisuus ja luotettavuus paranee.
- Tietojen rekisteröityminen nopeutuu, jolloin henkilön oikeuksiin ja velvoitteisiin vaikuttava olosuhteiden muutos päivittyy henkilön tietojen muutoksena väestötietojärjestelmään ja on sieltä välittömästi palvelurajapintojen kautta tietojen käyttöön oikeutettujen viranomaisten käytettävissä.

Kustannushyödyt

- Tehostaa toimintaa ja vähentää virastossa tehtävää manuaalista asiankäsittely- ja päätöstyötä, jolloin työtä voidaan kohdentaa paremmin varsinaiseen substanssitoimintaan ja palveluiden laadun varmistamiseen.

Perhe- ja perintöoikeudellinen kokonaisuus

Hyödyt oikeusturvan kannalta

- Testamenttirekisteri: kuolinpesän selvittäminen ja jakaminen nopeutuvat ja mahdolliset inhimilliset virheet vähenevät. Toteutus mahdollistaa myös digitaalisessa muodossa olevan omaisuuden liittämisen osaksi testamenttia.
- Sähköisen valtuutuksen avulla kuolinpesä kykenee hoitamaan kuolinpesän asioita joutuisasti (mm. taloudellisten ja verotuksellisten asiat.)
- Vanhemmat saavat tasapuoliset mahdollisuudet asioida sähköisesti huollettaviensa puolesta. Nykytilanteessa eronneet vanhemmat ovat eriarvioisessa tilanteessa muihin vanhempiin verrattuna.
- Kansalaisen avioliittoon, avioeroon ja kuolemaan liittyvät tiedot ovat luotettavasti ja ajantasaisesti viranomaisten saatavilla niitä tarvittaessa, jolloin väärinkäytösten ja virheiden määrä vähenee.
- Digitalisointi nopeuttaa palvelujen saatavuutta ja vahvistaa siten asiakkaan oikeusturvaa

Kustannushyödyt

- Sähköisen asioinnin mahdollistaminen tuottaa kustannushyötyjä laajasti yhteiskunnan eri toimijoille (julkiset ja yksityiset toimijat). Hankkeessa ei pysytä arvioimaan kustannushyötyjä yhteiskunnan, muiden viranomaisten tai kansalaisen itsensä osalta.
- Palvelujen digitalisointi on välttämätöntä, jottei virkailijatyön määrä kasva ja siten aiheuta henkilöstömäärän lisätarvetta.

Asiointikokonaisuus

Hyödyt oikeusturvan kannalta

- Ajasta ja paikasta riippumattomat asiointimahdollisuudet paranevat.
- Myös digitaidottomat voivat halutessaan hyötyä digitalisaatiokehityksestä valtuuttamalla toisen henkilön hoitamaan asioita sähköisesti omasta puolestaan.
- Asiakas löytää tarvitsemansa tiedon ja palvelut sujuvasti. Asiakas valitsee asiointikanavan, joka yhä useammin on sähköinen, ja hän voi luottaa siihen, että saa tarvitsemansa tuen ja ohjauksen asiansa kokonaisvaltaiseksi hoitamiseksi asiointitavasta riippumatta.

Kustannushyödyt

- Kustannushyödyt kohdentuvat kaikille Valtuuksien avulla sähköisen puolesta asioinnin mahdollistaville organisaatioille ja niiden palveluille sekä välillisesti palveluille, joiden käyttöä joudutaan tukemaan korvaamalla esimerkiksi asiakkaiden matkakuluja asiointipisteisiin.
- Hankkeen osalta ei pystytä arvioimaan toteutuksen kustannushyötyjä, koska hyödyt kohdentuvat muille viranomaisille.

Oikeusturvaohjelman tavoitteiden ja rahoituksen priorisointi vuosille 2022–26

- Priorisoidaan asioita, joiden digitalisoinnista suurin/nopein hyöty ja joihin ei tarvita (uusia) säädösmuutoksia
  - Holhoustoimi (tavoitteena sähköistää kokonaan v. 2025 mennessä)
  - Asiankäsittelyjärjestelmä Elsa
  - Nimiasiat
  - Vanhemmuuslaki

Rahoitusnäkymä

- TAE2022: ”siltarahoitus” 2 M€ + 1 M€
- LTAE 2022 Vanhemmuuslaki 625 000 € ?
- JTS 2022 –2026 (DVV:n esitys)
  - 2023: 7,5 M€
  - 2024: 7 M€
  - 2025: 5 M€
  - 2026: 5 M€
- RRF rahoitusesitys STM:lle 2022–2025 yhteensä 4 M€
  - edunvalvojien sähköisen asioinnin mahdollistaminen Suomi.fi-Valtuuksien avulla (perusrekisteri)

DIGI- JA VÄESTÖTIETOVIRASTO